

בא ב

דארף מען פארשטיין: דער פסול פון קרובים איז דאך ניט מצד א חשש שמא ישקרו, נאר „גזירת מלך הוא” — איז מה נשתנה דורך דעם וואס ב”ד ווייס ע”פ החשבון די אמתקייט פון זייער עדות?

ו”ל הביאור אין דעם:

עדות איז ניט (נאר) א בירור (ע”פ שכל), נאר ס’איז א דין ועשיית (גמר) דבר (וגזירת הכתוב) — „על פי שני עדים . . יקום דבר”¹, און ווי דער רמב”ם² איז מבאר, אז „נצטוינו לחתוך את הדין ע”פ שני עדים כשרים ואע”פ שאפשר שהעידו שקר כו”;

און די זעלבע זאך איז אין דעם צווייטן קצה: דאס וואס קרובים זיינען פסול לעדות איז, כנ”ל, אפילו ווען ס’איז ניטא קיין חשש אז זיי וועלן משקר זיין — ווייל דער תוקף פון עדות איז ניט (נאר) מצד דעם בירור (שכלי) וואס מ’האט דורך זיי, נאר דאס איז א תוקף פון דין תורה, וועלכן תורה האט ניט געגעבן צו קרובים.

וויבאלד אבער אז צוליב קובע זיין דעם חודש איז ניט מוכרח דער תוקף פון עדות, ס’איז גענוג דער בירור שע”פ החשבון — וואס דערפאר כנ”ל „עכשיו שאין מקדשין ע”פ הרא” . . אנו סומכין על החשבון” — דעריבער, איז אויך ביי

א. בנוגע עדות החודש איז דא א פלוגתא צווישן ר’ שמעון און די רבנן: ר’ שמעון האלט אז „אב ובנו וכל הקרוב בין כשרים לעדות החודש” — ווייל עס שטייט אין פסוק³, „ואמר ה’ אל משה ואל אהרן . . החודש הזה לכם”, וואס מיינט⁴: עדות זו תהא כשרה בכם — משה ואהרן (ברידער).

די רבנן האלטן אז קרובים זיינען פסול לעדות החודש (און דער פסוק מיינט⁵ אז „עדות זו תהא מסורה לכם” — אז א ב”ד איז מקבל די עדות און מקדש דעם חודש).

איז מבאר דער רבי מהר”ש דעם טעם פון ר”ש (אז עדות החודש איז אנהערש פון כל העדות⁶): וויבאלד אז אפילו אז די עדות ווייס דאך ב”ד ע”פ החשבון ווען ס’איז ראש חודש — וע”ד ווי ס’איז ביי אונז אז „עכשיו שאין מקדשין ע”פ הרא” . . אנו סומכין על החשבון” — קומט אויס, אז די עדות איז ניט א זאך וואס „בלעדם לא היו יודעים כלל”, דעריבער זיינען אויך קרובים כשרים לעדות זו⁷.

(1) ר”ה כב, א.

(2) פרשתנו יב, א.ב.

(3) ר”ה שם (ובירושלמי שם (פ”א ה”ז) הובא רק טעמא דר”ש).

(4) ד”ה החודש הזה תרכיז פיה (סה”מ תרכ”ז ע’ מד”מה), וראה גם אהיה פרשתנו ריש ע’ רעז. — וראה לקמן הערה 11.

(5) ומתורצת עפ”י קושיית הפנ”י (ר”ה שם) אמאי לא ילפינן מעדות החודש דקרובים כשרים גם בדיני ממונות.

(6) להעיר מביאור הצפ”ע לרמב”ם (ריש הל’ קדח”ח) בדעת ר”ש, ע”ש.

(7) כ”ב קנט, א. רמב”ם הל’ עדות ספ”ג. שו”ע חור”מ סליג ס”י.

(8) ראה צפ”ע לרמב”ם הל’ יסוה”ת פ”ו.

(9) שופטים יט, טו.

(10) הל’ יסוה”ת שם. שם פ”ח סה”כ. וראה הל’ סנהדרין פכ”ד סה”א.

דעם וואס „עדות זו תהא כשרה בכח“
— משה ואהרן, וואס האבן געהאט א
דין פון גרים¹⁶ — צו לאחר מ״ת
קרובים?

ע״פ הנ״ל אבער קען מען זאגן: דאס
וואס „גרים .. אין להם קורבה ..
מעידים זה לזה“, איז מצד דעם וואס
פסול קורבה איז א דין וגזירת הכתוב
(און ניט מצד דעם קירוב הדעת וואס
איז דא צווישן זיי), און וויבאלד גרים
האבן ניט קיין דין קורבה זיינען זיי ניט
בכלל דעם פסול.

משא״כ ווען עס רעדט זיך וועגן אן
עדות וואס איז (בלויז) א בירור (שע״פ
שכל), איז דער חסרון פון קרובים אין
דעם סוג עדות — מצד דעם קירוב
הדעת וואס איז דא ביי קרובים. און וויי-
באלד אז דער קירוב הדעת צווישן אחים

עדות החדש פאדערט זיך (לדעת ר״ש)
בלויז דער בירור שע״י העדות. ובמילא,
אין א פאל ווען ס׳איז ניטא קיין חשש
פון שמא ישקר — ווי בנדו״ד וואס
„אינם נוגעים בדבר״¹¹ — זיינען אויך
קרובים כשרים לעדות.

ב. לויט דעם הסבר וועט אויך פאר-
ענטפערט ווערן נאך א שאלה וואס מען
קען פּרעגן לדעת ר״ש:

דער דין איז, אז „גרים .. אין להם
קורבה אפי״ שני אחים .. שנתגיירו
מעידים זה לזה דגר שנתגייר כקטן
שנולד דמי״¹². איז, באם את״ל¹³ אז ביי
יצי״מ¹⁴ האבן אידן געהאט א דין פון
גרים¹⁵, אינו מובן: וואס איז די רא״י פון

(11) ד״ה החדש שם. — במנח״ם (מצוה ד סק״ג)
מביא כמה אופנים שאפ״ל נוגע בדבר (ופסול לעדות
קדוה״). וי״ל שהכוונה בהמאמר, שחטם עדות
החדש „אינם נוגעים בדבר“ (מאחר שאין זו עדות
„בדבר הנוגע לחבירו“), אבל באופנים שבמנח״ם שם
שכן נוגע בדבר, קרובים פסולים (אף לדעת ר״ש).
ודוחק — וי״ל (עכ״פ בחלק מהאופנים הנ״ל) דכיון
שעיקר העדות בנוגע לראית הלבנה אין דינם
משתנה עי״ז שלאח״ז יהיו נוגעים בדבר ע״ד דעדות
גטין וקידושין איצ׳ דרישה וחקירה אע״פ שאח״כ
יבוא לדיני נפשות (ב״י בבב״ה חו״מ ס״ל. ועוד).
ואכ״מ.

(12) טושי״ע חו״מ שם ס״א. מיבמות כב, א.
רמב״ם הל׳ עדות פ״ג ה״ב.

(13) כהסוגיא דיבמות (מ, א״ב) ובכ״מ — בנוגע
למ״ת וההתחלה ביצי״מ. — ואין להקשות מירושתם
א״י מאברהם, מענין כהנים ולוים וחלוקה לשבטים
בכלל — שהרי כ״ז ה״י ע״פ הדבור מפורש.
והאמירה שישבו לאהליהם — ה״ז דבור שקידושין
הקודמין בתוקפן.

(14) ולפני זה — באמירת החדש גר, כדמשמע
מהמדרש (הובא בפרש״י ר״פ בראשית) דהחדש גר
היא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל. שהכוונה כזה
שהיא מצוה ראשונה שנתנה להם לא בתור ב״נ, כא
בתור ישראל. משא״כ גה״נ ומילה. — וראה גם
לקושי ח״ה ע׳ 7.

(15) וגם לדעת ר״י יהושע (יבמות שם) שהיתה
טבילה (לפני מ״ת), הרי אז (בעת יצי״מ) נפקי מתורת

ערל ע״י המילה. (והנשים ע״י טבילה) — תו״י שם
ד״ה ורבי יהושע. וראה תו״י שם (לתוס׳ ס״ה כי
פליגי) — דלרע״ק צ״ל שטבלו ביצי״מ דאליכ איד
אכלו הפסח. וראה לקושי חו״מ ע׳ 119 הערה
26. — ולהעיר מנבואת יחזקאל (קאפ׳ טז) שיצי״מ
היא לידת עם ישראל.

(16) אבל עיין גו״א ויגש (מו, י), שב שמעתתא
בהקדמה, בית האוצר (להר״י ענגל) כלל א׳ אות כב,
ובלי חמדה עה״ת פ׳ ויגש — שבגירות דמ״ת לא
אמרינן דכקטן שנולד דמי. וראה גם צפ״נ
לסנהדרין פכ, א (גם לענין משה ואהרן).

ולהמבואר בפנים צ״ל דהדוגמא (שר״ע חו״מ שם
ס״י) „ואפי״ משה ואהרן אינם כשרים להעיד זה לזה“
— אין הכוונה כזה למשה ואהרן ממשי שלא היו
— כשרים להעיד זל״ז, כ״א שאפילו אנשים נאמנים
כמשה ואהרן אינם כשרים להעיד זל״ז. ולכאורה על
כרח צריך לפרש כן בגמ׳ (ב״ב קנט, א), „משה
ואהרן לזאתם כו״, שהרי חותן משה בודא ה״י גר
(זכחים קט, א. רש״י ר״פ יתרו. ועוד) ומותר להעיד
לו. ועצ״ע.

(י) ראה תו״ד דכתב׳ (כריתות ט, א) דגם אותם
שהיו נימולים לפני יצי״מ, מעיקרא כשמלו עצמן
מלו ליכנס בבב״ת המקום כו״.

איז דערפון געדרונגען, אז תורה וויל מוסיף זיין אויפן ענין חשבון. און דער-פאר לערנען רבנו, אז תורה וויל צו-געבן, אז די קביעות פון ר"ח זאל זיין נישט נאר ע"פ (חשבון, וואס איז) בירור, נאר עס זאל אויך האבן דעם תוקף פון דין עדות, וואס „על פי שני עדים . . יקום דבר“.

ד. עפ"ז איז אבער נישט גלאטמיק לאידך גיסא:

וויבאלד מאיז מקדש ע"פ הראי' פון שני עדים כשרים וואס „על פי שני עדים . . יקום דבר“, איז במה נשתנה דער ענין פון ר"ח, וואס מען פארלאזט זיך נישט אויף די עדות (חקירות ודרישות) אליין, נאר מען מאכט א חשבון, און אויב די עדות שטימט נישט מיטן חשבון איז „אין סומכין על דבריהם“?

וי"ל הביאור בזה (בפנימיות הענינים): אין יעדערן פון די צוויי ענינים — „עדי ראיי“ און „חשבון“ — איז דא א מעלה שאין בהשני; און קביעות ר"ח, זייענדיק אן ענין כללי ויסודי לתורה ומצות, דארף האבן ביידע מעלות (כד-לקמן) — און דערפאר „אין אנו סומכין אלא על שניהם כאחד הראי' והחש-בון“²⁵.

ה. וועט מען דאס פארשטיין בהקדים המאמר הידוע²⁶ אויפן פסוק „החודש הזה התורה אלא מהחודש הזה לכם“, און ווי רש"י²⁷ איז מסביר „שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל“.

איז דא אויך ביי אחים שנתגיירו (כנראה במוחש¹⁷). קען מען אפּלערנען פון דעם וואס משה ואהרן זיינען כשרים לעדות זו אויף די שלאחרי מ"ת קרובים¹⁸.

ג. די הלכה אבער בלייבט ווי דעת רבנו, אז קרובים זיינען פסול לעדות החודש¹⁹. און דערפון איז פארשטאנ-דיק, אז אויך ביי קידוש החודש דארף מען האבן דעם דין עדות.

ויש לבאר סברתם:

פון דעם גופא וואס תורה האט אנגע-זאגט אז עס מוז זיין (עדי) ראי' — „כזה ראה וקדש“²⁰

— דלכאורה: וויבאלד אז ב"ד מוז סיי ווי אויסרעכענען דעם זמן פון מולד הלבנה ע"פ החשבון²¹, און נאך מער: מאיז סיי ווי זיך סומך (אויך) אויף אט-דעם חשבון, אפילו בזמן שמקדשין ע"פ הראי' ²² (ווארום ווען „ידעו בחשבון שאינו נראה ובאו עדים והעידו שנראה . . אין סומכין על דבריהם“²³) — איז פארוואס דארף מען אנקומען (אויך) צו עדי ראיי²⁴?

(17) להעיר ממרזל דגיורא עד עשרה דרי לא תבוי ארמאה באפי' רש"י יתרו יח, ט. מסנה' צד, א).

(18) מאחר שבעדות זו אין חשש שהקורבן תביא לידי שקר (כנ"ל סוסיא והערה 11).

(19) רמב"ם הל' קדה"ח פ"ב. ולהעיר מח" הצ"צ על הש"ס ר"ה שם.

(20) ר"ה כ, א. רש"י פרשתנו עה"פ. ועוד.

(21) ראה רמב"ם הל' קדה"ח פ"א הל' ואילך. שם פ"ב הל' ואילך. שם פ"ה ואילך.

(22) רמב"ם פ"א שם. וראה בארוכה שם פ"ח שגם בזמן שמקדשין ע"פ הראי' כשא"י ע"י ראי' סומכין על החשבון לחוד.

(23) לשון ה"מפרש לרמב"ם פ"א שם. וראה גם תויוט ר"ה פ"ב מ"ז (קרוב לסופו).

ולדעת הר"ס"ג, הרי עיקר הקביעות היא (רק) ע"פ החשבון ורק להוציא מדעת הצדוקים תקנו עדי ראיי (ראה בארוכה תו"ש פרשתנו כרך י"ג פ"ג).

(24) כקושיית התויוט שם.

(25) לשון ה"מפרש" שם. ועד"ז בתויוט שם.

וראה מנ"ח שם סק"א.

(26) פרש"י ר"פ בראשית. י"ל שפרשתנו עה"פ. והוא ממדרש תנחומא (באבער) בראשית יא.

(27) שם.

נס אחרון יותר מן הראשון ווייל „מן שמיא“³⁶ מיהב ייבוי מישקל לא שקלי — דער נס פון אומקערן א זאך צו „איז“ („מישקל“) איז גרעסער ווי דער נס פון „מיהב ייבוי“, אז עס זאל ווערן א זאך מאין ליז].

און דאס איז דער רמז אין „החודש הזה לכם“:

„חודש“ איז מלשון חידוש³⁷, און דער כח פון „חידוש“ איז איבערגעגעבן גע- ווארן צו אידן — „לכם“³⁸, וואס דורך תומצ מאכן זיי די וועלט פאר א „דירה לו ית“.

ו. דערמיט וועט מען אויך פאר- שטיין דעם מדרש אויפן פסוק³⁹, „טובים השנים מן האחד“ בקשר מיט פרשת החודש, וזיל המדרש⁴⁰: „טובה פרשה שנאמרה על פי שנים מפרשה שנאמרה ביחיד, בשנים שנאמר ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר החודש הזה לכם וגו'“ — איז נישט גלאט:

עס זיינען פאראן כו"כ פרשיות אין תורה ביי וועלכע אמירת הקב"ה איז גע- ווען „אל משה ואל אהרן“⁴¹ — איז פאר- וואס ברענגט דער מדרש דוקא די פרשה (פון „החודש גר")⁴²?

איז לכאורה נישט מובן⁴³: פארוואס איז „החודש הזה לכם“ די „מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל“⁴⁴ — לכאורה האט די ערשטע מצוה געדארפט זיין „אנכי ה' אליקך“ — קבלת עול מלכות שמים⁴⁵, וואס איז די התחלה ויסוד פון קיום כל המצוות⁴⁶?

איז דער ביאור בזה:

„אנכי ה' אליקך“ איז די התחלה ויסוד פון אלע מצוות בנוגע דעם קיום המצוות (בפועל) — בכדי דער מענטש זאל מקיים זיין מצוות (כדבעי), מוז ביי אים פריער זיין קבלת עול מלכות שמים:

„החודש הזה לכם“ — איז די מטרות ותכלית פון תורה ומצוות (און דערפאר איז דאס נתבאר און געזאגט געווארן בהקדמה צו אלע מצוות, אלס מצוה ראשונה⁴⁷):

די כוונה פון תומצ איז, אז אידן זאלן אויפטאן א „חידוש“ אין דער בריאה. וכידוע ביאור (הפנימי⁴⁸ ד) מאמר חז"ל⁴⁹: „גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ“ — ווייל מעשה שמים וארץ איז בריאה יש מאין, אבער מעשה צדיקים איז וואס זיי טוען אויף דעם ביטול היש אל האין

[און דערפאר איז „גדולים כו' ממעשה שמים וארץ“, ע"ד מחז"ל⁵⁰ אז „גדול הי'

(36) כ"ה כ"ח שם.

(37) ראה רבי'ע כאן. ועוד.

(38) ראה ד"ה החודש שם פ"ג.

(39) קהלת ד, ט.

(40) קה"ה עה"פ.

(41) „ג' דברות נאמרו בתורה למשה ולאהרן

(תרי"ב ורש"י ר"פ ויקרא. במדבר פ"ד, יט. וראה ספרי ס"פ נשא).

(42) ודווקא לומר שנקט פרשה זו לדוגמא (מפני שהיא פרשה ראשונה שנאמרה לשניהם) ולא — ע"ד התחלת כמה מרזיל כיו"ב: טובות פרשיות שנאמרו ע"פ שנים כו'. ובפרט שהיא מהפרשיות שנחמטט אהרן (מכילתא כאן. וראה במקומות שנשמנו בהערה הקודמת).

(28) ראה גם לקו"ש חט"ז ס"ע 481 ואילך.

(29) דבפסח מצרים לא הי' נוגע (לדעת) הקביעות בחודש, כא' שבועד עשר ימים יקחו שה

גר ובעוד י"ד יום ישחטוהו גר.

(30) ראה מכילתא יתרו כ, ג.

(31) ראה מכילתא שם. ברכות ר"ב.

(32) להעיר מלקו"ש ח"י ס"ע 8 ואילך.

(33) ראה בכ"ז ד"ה גדולים מעשה צדיקים

תרפ"ה פ"ז (בסה"מ תרפ"א ובהוספות לסה"מ קונטרסים ח"ב — תסב, סע"א ואילך).

(34) כתובות ה, א.

(35) תענית כה, א.

ביטול היש לאין ווערט אויפגעטאן א חידוש — די המשכת העצמות למטה.

און דאס איז אויך דער טעם פאר-וואס דער מדרש זאגט אויף דער פרשה דוקא „טובים השנים מן האחד“ — ווייל אין דער פרשה, וואו עס גיט זיך ארויס דער תכלית פון גאנץ תומ"צ, זיינען מודגש ביידע נקודות: סיי משה — „שוכינא דמלכא“⁴⁸, וואס טוט אויף המשכת אלקות למעלה למטה, ער גיט דעם כח אויף דעם „חידוש“ פון המשכת העצמות דא למטה; סיי אהרן — „שוש-בינא דמטריניא“⁴⁹, העלאה מלמטה למעלה — וואס ער גיט דעם כח אויף מעלה זיין די דברים תחתונים⁵⁰.

ח. כשם ווי „החודש הזה לכם“ גיט ארויס דעם תכלית פון תומ"צ בנוגע זייער פעולה אין וועלט — אזוי גיט עס ארויס די פעולה פון תומ"צ אין אידן.

אידן ווערן צוגעגליכן צו דער לבנה — מאור הקטן⁵¹, כמ"ש⁵² מי יקום יעקב כי קטן הוא. און חידוש הלבנה וגידולה ווייזט אויף דעם חידוש ועלי פון אידן (דורך תומ"צ) מקטנות לגדלות.

די עלי פון אידן טיילט זיך אין צוויי סוגים:

(א) די עבודה מצד די כחות פנימיים של האדם, וואס בכלל איז דאס די

נאך דער ביאור אין דעם⁵³: „החודש“ — מלשון חידוש — איז מבאר די מטרה כללית פון כל התורה ומצותי (כנ"ל); און וויבאלד אז דער „חידוש“ פון תורה ומצות איז אין צוויי נקודות כלליות, וואס איינע איז פארבונדן מיט ענינו של משה, און איינע — מיט אהרן (כדלקמן) — איז אין דער פרשה מודגשת די שייכות צו ביידע, און דעהפאר זאגט דער מדרש אויף דער פרשה דוקא „טובים השנים מן האחד“.

ז. מ'האט שוין גערעדט כמה פעמים אין דעם פירוש הלשון „דירה לו (ית') בתחתונים“ — אז דאס איז כולל צוויי נקודות כלליות:

(א) מצד די „תחתונים“ — אז מען דארף זיי מאכן ראוי אז זיי זאלן זיין א דירה לו ית'.

(ב) מצד למעלה — „דירה לו ית'“ מיינט אז עצמותו ית' שטייט בגילוי דא למטה (ווי אן אדם, להבדיל, געפינט זיך בדירתו בכל עצמותו)⁵⁴.

און ביידע ענינים זיינען אן ענין של חידוש⁵⁵. ווארום כדי אז „תחתונים“ זאלן ווערן ראוי צו זיין א דירה לו ית', מוז זיין דער ביטול היש לאין; און המשכת העצמות למטה איז אן ענין של חידוש, ווארום די התהוות מאין ליש איז בלויז פון א הארה — „בדבר ה' שמים נעשו“⁵⁶, און דוקא דורך דער עבודה פון

(48) זח"ג כ, א (ברע"מ). ועוד. וראה ס' הליקוטים (צ"צ) ע' משה (ע' אתקע ואילך). ס' הערכים חב"ד ע' אהרן ע' כז ואילך (וש"נ).

(49) ובהגהות הצ"צ (הגיל הערה 43) שהעילוי בפרשה זו (שנאמרה על פי שנים) לגבי כל הפרשיות שבהתורה (שנאמרו ע"י משה לבד) הוא כמעלת ימיהם לגבי מית, שבמית היתה רק ירידת העליון למטה אף שעדיין לא נודרך התחתון, משא"כ לימיהם שתייה גם הודככות התחתון.

(50) ראה ב' פ"ג, ג. סוכה כט, א. ועוד.

(51) עמוס ז, ב. ה. וראה חולין ס, ב ובחב"אג שם.

(43) בהבא לקמן (ס"ו-ז) ראה גם ד"ה החודש הזה שם פ"ח (בסגנון אחר). וראה אוה"ת פרשתנו ריש ע' רעז (ובהגהות לשם — אוה"ת שם כרך ח ע' ב'תקתיאב). אוה"ת נ"ך (כרך ב) לקהלת עה"פ.

(44) תניא רפ"ו. ע"פ תנחומא נשא טז. ועוד.

(45) המשך תרס"ז ס"ע ג. ובכ"מ.

(46) ראה בכ"ז ד"ה גדולים מעשה צדיקים שם.

וראה גם סדיה תקעו תרס"ז (בהמשך תרס"ז).

לקושי ח"ז ע' 22 ואילך. ח"ב ע' 74 ואילך.

(47) תהלים לג, ו.

עס איז דא דער ענין פון רא"י (וואָס איז העכער פון הבנה והשגה), ע"י עדות (וואָס גיבן אַריין אַ תוקף של תורה מצד גזירת הכתוב, כנ"ל) — דער ביטול שלמעלה מטעם ודעת,

און עס איז דא און דאָס „שטימט“ מיטן „חשבון“, שהוא ע"פ טעם ודעת — דער ביטול שלמעלה מטו"ד ווערט נמשך אין א פנימיות.

(משיחות ש"פ תזריע, פ' החודש תשי"ז,
ש"פ וארא תשט"ו)

עבודה שע"פ טעם ודעת. די מעלה פון דער עבודה איז דער ענין הפנימיות, זי נעמט דורך די מציאות האדם — זיין שכל ומדות וכו' דינען דעם אויבערשטן.

(ב) די עבודה מצד הכחות המקיפים של הנשמה ומצד עצם הנשמה — וואָס דריקט זיך אויס אין דעם ביטול צום רצון העליון, למעלה מטעם ודעת.

און דאָס איז אויך דער טעם (הפנימי) וואָס ר"ח ווערט נקבע דורך ביידע ענינים צוזאַמען — סיי עדי רא"י און סיי חשבון — דער חיבור פון ביידע מעלות צוזאַמען⁵²:

בנוגע לעולם — כי העבודה מצד רא"י היא בדרך מלמעלמ"ט, ודשכל (וכחות פנימיים) — מלמטלמ"ע.

(52) וי"ל שהוא ע"ד ב' הענינים דלעיל (סעיף ז)

בא ג

אע"פ שאינו שואלך, אין לי אלא בזמן שיש לו בן, בינו לבין עצמו בינו לבין אחרים מנין ת"ל ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה, און דער רמב"ם איז מוסיף, "רוצה לומר שהוא צוה לזכרו כמו שאמר זכור את יום השבת"¹⁰ — ד.ה. אז פון פסוק "זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים" לערנט מען אפ, אז מצות זכירת יצי"מ איז דא אויך "בינו לבין עצמו" — אפילו ווען ס'איז ניטא קיין בן השואל¹¹ — און דערויף איז דער רמב"ם מוסיף אלס הוכחה, "רוצה לומר כו' כמו שאמר זכור את יום השבת", אז כשם ווי דער חיוב זכירת יום השבת איז (אויך) בינו לבין עצמו, אזוי איז אויך ביי "זכור את היום הזה".

לפ"ז איז לכאורה משמע, אז דאס איז אויך כוונתו אין ספר היד אין דעם וואס ער פארגלייכט די מצוה פון "זכור את היום הזה" צו "זכור את יום השבת" (אז ער איז מחוייב אויך בינו לבין עצמו), ווי ס'איז לכא' אויך משמע פון המשך הלשון: "ומנין שביליל חמשה עשר תלמוד לומר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה כו' מונחים לפניך. ואף

א. וועגן דער מצוה פון סיפור ביצי"מ בליל פסח, זאגט דער רמב"ם: "מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר בניסן שנאמר זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים כמו שנאמר זכור את יום השבת".

שטעלן זיך מפרשי הרמב"ם: (א) וואס מיינט דער רמב"ם מיט "כמו שנאמר זכור את יום השבת" — וואס איז ניט מספיק אין דעם ציווי "זכור את היום הזה", וואס דאס לערנט מען ארויס פון דעם פארגלייך מיט "זכור את יום השבת"? און (ב) אויב מ'מוז יע אַנקומען צו דעם פארגלייך מיט זכירה ביי שבת — וואו איז דער מקור אויף דעם?

ב. אין ספר המצות ברענגט דער רמב"ם: "ולשון המכילתא מכלל שנאמר כי ישאלך בנך, יכול אם ישאלך בנך אתה מגיד לו כו' ת"ל והגדת לבנך

(1) ה'ל' חמץ ומצה רפ"ו.

(2) פרשתנו יג, ג.

(3) יתרו כ, ח.

(4) במ"מ לרמב"ם שם: זה מבואר במכילתא ומבואר ג"כ בערבי פסחים (דף קטו). אבל במכילתא לפנינו ליתא (וראה לקמן בפנים), ובערבי פסחים (קיו, ב) לא בא לימוד יצי"מ משבת בגז"ש דזכור, אלא להיפך — גז"ש דזכור ללמוד שבת מיצי"מ, שצריך לזכור יצי"מ בקידוש היום כתיב הכא למען תזכור את יום וכתבי התם זכור את יום השבת לקדשו, וכמו שהקשה ביד איתן לרמב"ם שם.

(5) מ"ע קנו.

(6) הובא גם במגדל עוז לרמב"ם. וראה לקמן סעיף ד.

(7) והוא במכילתא דרשב"י לפנינו עה"פ.

(8) פרשתנו שם, יד.

(9) פרשתנו שם, ח.

(10) כ"ה בשהמ"צ לפנינו, ובהוצאות הר"ח העליר ור"י קאפח הובאה גם תיבת "לקדשו" מהכתוב, והלשון שם הוא כשינויים קלים.

(11) וכן פ' במנחת מצוה כא בתחלתה בפ' דברי הרמב"ם. וראה קרית ספר לרמב"ם שם.

(*) אלא שבמנ"ח שם — דמפסוק והגדת הוא דוקא אם יש לו בן או אחר עמו לספר, אבל אם הוא ביחדי אינו מצוה, ע"כ הביא הפוסק דזכור דגם בפ"ע מצוה להזכיר, ובשהמ"צ שם ממכילתא "בינו לבין עצמו בינו לבין אחרים מנין ת"ל ויאמר משה כו' זכור כו'".